

ВНУТРІШНЯ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА КОРЕЛЯЦІЯ ПОХІДНИХ ЧАСОВИХ ПРИЙМЕННИКІВ У СТРУКТУРІ ТЕМПОРАТИВІВ ЗІ СЕМАНТИКОЮ ПРИБЛИЗНОГО ТА ПРОМІЖНОГО ЧАСУ

ЛЮДМИЛА ДЕРЕВ'ЯНКО, ЛІЛІЯ ГАРАЩЕНКО

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, Полтава — Україна

derevyanko.adyl@gmail.com; ORCID: 0000-0001-6271-6571,

liliya.garashenko@gmail.com; ORCID: 0000-0002-0314-0792

WEWNĘTRZNA KORELACJA SEMANTYCZNO-SYNTAKTYCZNA
W TÓRNYCH PRZYIMKÓW CZASOWYCH W STRUKTURZE TEMPORATYWÓW Z SEMANTYKĄ
CZASU PRZYBLIŻONEGO I POŚREDNIEGO

LUDMIŁA DEREWIANKO, LILIA HARASZCZENKO

Narodowy Uniwersytet Techniczny w Połtawie imienia Jurija Kondratiuka,

Połtawa — Ukraina

STRESZCZENIE. Do kluczowych tendencji we współczesnej składni funkcjonalnej należy przede wszystkim semantyzacja, która opiera się głównie na reorientacji badań lingwistycznych na zasadzie „od treści do formy”. Aktualność danego badania spowodowana koniecznością wielowymiarowej analizy korelacji przyimków wtórnych — składników czasowych przyimkowo-rzeczownikowych konstrukcji z semantyką czasu przybliżonego i pośredniego w projekcji o zdanie jako składni wielofunkcyjnej oraz analizy korelacji między pochodnymi przyimkami czasowymi zgodnie z ich współczesnymi badaniami naukowymi.

Artykuł skupia się na formalnej strukturze czasowych przyimkowo-rzeczownikowych temporatywów z obowiązkowym uwzględnieniem relacji genetycznych wtórnych przyimków czasu, a także na odcieniach znaczeniowych realizowanych przez nie. Obecnie zrobiono analizę paradygm czteroskładnikowych przyimkowo-rzeczownikowych korelatywów ze znaczeniem czasu przybliżonego i pośredniego we współczesnym języku ukraińskim.

Stwierdzono, że wtórne przyimki czasowe powodują pojawienie się cech różniczkowych w współzależnych przyimkowo-rzeczownikowych strukturach czasowych, dzięki czemu one wstępują w wewnętrzne związki korelacyjne. Specyficzne odcienie semantyczne, oznaczenia stylistyczne i sfera zastosowania są podstawowymi atrybutami różnicowymi przyimkowo-rzeczownikowych konstrukcji z wtórnymi przyimkami czasowymi.

Słowa kluczowe: przyimek wtórny, konstrukcje przyimkowo-rzeczownikowe, korelatyw, temporatyw, semantyka czasu przybliżonego i pośredniego.

TIME PREPOSITIONS DERIVATIVES INTERNAL SEMANTIC-SYNTACTIC CORRELATION IN
TEMPORAL WITH APPROXIMATE AND INTERMEDIATE TIME SEMANTICS STRUCTURE

LYUDMILA DEREVYANKO, LILIA GARASCHENKO

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava — Ukraine

ABSTRACT. Modern functional syntax key trends are, first of all, semantics, which is based on the reorientation in linguistic research according to the principle „from content to form”. The topicality of the proposed study is due to the need for a multi direction investigation repeated prepositions — constituents correlation temporal prepositional-noun constructs with semantics of approximate and intermediate time in the projection of a sentence as a multi-level syntactic unit; correlations systematic analysis between temporal prepositions derivatives in accordance with their modern scientific research.

The article focuses on the formal structure of temporal prepositional-substantive temporal with the obligatory consideration of genetic connections repeated temporal prepositions, as well as on the semantic shades realized by them. The present four-component paradigms of prepositional-noun correlates with approximate and intermediate time values are analyzed in modern Ukrainian language.

It is established that precisely temporal prepositions derivatives determine the appearance of differential attributes in the relative prepositional-noun-time structures, which makes the latter enter into internal correlations. Specific semantic shades, stylistic markings and the sphere of application are the basic differential attributes of correlative prepositions-substantive structures with repeated temporal prepositions.

Key words: repeated preposition, prepositional-noun constructs, correlation, temporal, approximate and intermediate time semantics.

У сучасній лінгвістиці важливе місце посідають теорії, пов'язані з процесами активної семантизації синтаксису, що базуються на переорієнтації мовознавчих досліджень за принципом „від змісту до форми”. Нові тенденції зумовлюють відповідні

корективи у визначенні особливостей категорійної системи й уможливають специфічне потрактування мовних синтаксичних одиниць. До кола перспективних проблем сьогодення вважаємо за доцільне внести питання, пов'язані з функціонуванням співвідносних приєменниково-іменникових темпоративів. Іманентні властивості та широкий потенціал складників часових приєменниково-субстантивних корелятивів, а також різноманітні особливості їхньої взаємодії досліджують і аналізують у межах цілісної системи, оскільки прикметною ознакою категорії темпоральності є та, що її утворюють одиниці різних рівнів, будучи пов'язаними між собою загальною ідеєю часу.

Особливе зацікавлення викликають приєменники, які відіграють вагомую роль у граматичній сфері сучасної української літературної мови. Сполучаючись із іменниками або їхніми субститутами, приєменники є найпоказовішими індикаторами синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень. Як мовна одиниця, що безпосередньо бере участь в організації текстових структур, а також має високу частоту вживання й виявляє динаміку лексичного складу, приєменник завжди перебував у полі зору мовознавців. Його дослідження пов'язані з іменами вітчизняних і зарубіжних мовознавців: О. Мельничука, І. Кучеренка, А. Колодяжного, З. Іваненко, І. Вихованця, К. Городенської, А. Загнітка, Г. Балабан, В. Бондаренка, Є. Куриловича, М. Нікольського, Є. Черкасової, А. Шаранди й інших.

Актуальність теми статті зумовлена передусім потребою дослідження співвідношень вторинних приєменників у структурі часових приєменниково-іменникових конструкцій із семантикою приблизного та проміжного часу у проекції на речення як синтаксичну одиницю, що знаходить свою реалізацію на різних рівнях мовної системи, а також необхідністю системного аналізу корелятивних зв'язків між похідними темпоральними приєменниками.

Метою статті є дослідження специфіки реалізації внутрішньої семантико-синтаксичної кореляції приєменниково-субстантивних темпоративів із вторинними часовими приєменниками, які експлікують значення приблизного та проміжного часу.

Об'єкт пропонованої роботи — прості речення з приєменниково-відмінковими темпоральними структурами, які реалізують семантику приблизного та проміжного часу, а її **предмет** — приєменниково-іменникові конструкції з похідними часовими приєменниками. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) дослідити приєменниково-субстантивні темпоративи з вторинними часовими приєменниками, які виражають значення приблизного та проміжного часу;
- 2) проаналізувати всі можливі приєменниково-відмінкові корелятиви — репрезентанти семантики приблизного та проміжного часу, що структуровані похідними темпоральними приєменниками;
- 3) вибудувати і представити парадигми співвідносних темпоративів аналізованої семантики, виявити специфіку їхньої формально-синтаксичної та значеннєвої ієрархії;
- 4) виокремити диференційні характеристики структур-корелятивів.

Простір, рух і час — триєдиний комплекс форм матеріального буття. Однак якщо перші два складники можуть сприйматися органами чуття, то час є поняттям абстрактним, інтелектуалізованим.

Час у лінгвістиці інтерпретують як відображення реально-темпоральної моделі в мові. У зв'язку з цим О. Тарасова слушно зауважує, що неможливо глибоко розкрити поняття часу, не враховуючи характер перцепції темпоральних відношень людською свідомістю та оформлення їх засобами мови. Час у мові можна віднести до тих категорій, за допомогою яких установлюють антиномію між лінгвальною та екстралінгвальною діяльністю людини. На думку цієї дослідниці, час належить до понять, які не лише описані засобами мови, а й експліковані в ній самій, у її словниковому складі та граматичному ладі [Тарасова 1992: 24].

Оскільки фізичний час є об'єктивною категорією, то властива будь-якій мові система темпоральних відношень повинна бути більшою чи меншою мірою редукованим відображенням загальної моделі часових відношень [Всеволодова 1975: 6].

Темпоральність (від лат. *temporalis* — часовий) — семантична категорія, на основі якої сформовано функційно-семантичне поле [Теория функциональной грамматики 1990: 5]. Вона об'єктивує сприйняття й осмислення людиною часу окреслених ситуацій та їхніх складників щодо моменту мовлення. Темпоральність справедливо називають векторною категорією, тобто такою, для якої характерним є визначення напрямку [Теория функциональной грамматики 1990: 7].

Темпоральні відношення відображають властивості реального часу [Бондар 1996: 11] та позначають різний перебіг руху в часі [Загнітко 2007: 124]. Вони є стрижнем мовної системи, позаяк тільки через їхню інтеграцію в мові можна з'ясувати особливості репрезентації останньою топологічних і метричних параметрів реального часу. В основі темпоральних відношень лежить порівняння за часом дії. Ці відношення є такими, що встановлюють стосунок мови до об'єктивної дійсності, тобто до реального часу.

Для вираження темпоральних відношень у мові використовують низку засобів — „граматичних (морфологічних і синтаксичних), лексичних, а також комбінованих (лексико-граматичних, граматико-контекстуальних тощо)” [Теория функциональной грамматики 1990: 5]. На особливу увагу заслуговують ті синтаксичні засоби, які представлені прийменниково-відмінковими структурами. Останні, стверджує А. Габай, є основними експлікаторами часових семантико-синтаксичних відношень [Габай 2011: 39]. Темпоральні прийменниково-іменникові конструкції — це синтаксичні одиниці, що служать для реалізації часових взаємовідношень і взаємодій між предметами та явищами реального світу. Прийменниково-відмінкові структури — репрезентанти часових відношень — знайшли належне висвітлення у працях вітчизняних і зарубіжних лінгвістів. У просторі української мовознавчої концепції різні аспекти функціонування темпоральних конструкцій висвітлені в граматичних студіях В. Барчука, О. Бондаря, І. Вихованця, Т. Голосової, О. Задорожної, З. Іваненко, П. Каньоси, Р. Куцовой, С. Романюк та інших учених. У русистичі часові сполуки вивчали А. А. Кока, В. Філіппова, О. Бондарко, М. Всеволодова, Г. Золотова й інші.

Прийменниково-іменникові темпоративи оформлені за участю часових прийменників, поєднаних з іменниками в непрямих відмінках.

Із семантико-синтаксичного погляду прийменник у структурі прийменниково-відмінкової форми наділений синтаксемотвірним потенціалом. Темпоральні синтаксеми кваліфікують як різновид вторинних предикатних синтаксем [Вихованець 1992: 140]. Маючи статус дериваційної морфеми, прийменник виконує важливі функції у структуруванні часової синтаксеми й водночас є одним із маркерів темпоральних відношень у реченні. Крім формально-синтаксичної, прийменник виконує ще й семантичну функцію, яка полягає в „конкретизації ролі іменника в денотативній структурі висловлення” [Всеволодова 2003: 34].

Прийменникові конструкції, що функціують у мові як адвербіалії часу, являють собою складну систему співвідношень, утворювану семантичними відмінностями різних прийменниково-відмінкових форм з однаковими умовами вживання.

Саме прийменники, покличемося на слушне зауваження М. Степаненка, послідовно й виразно виконують функцію семантичного маркера [Степаненко 2004: 391]. Прийменники, будучи матеріалом для конструювання й вираження форм повнозначних слів, водночас є найпоказовішими актуалізаторами синтаксичних відношень і маркерами семантичних відтінків категорії темпоральності.

Ураховуючи викладене вище, доцільно, на наш погляд, виокремити семантико-синтаксичну кореляцію, звернення до якої уможливить докладну характеристику всіх

чинних співвідношень прийменниково-іменникових конструкцій у системі часових семантико-синтаксичних відношень. Таку кореляцію прийменниково-іменникових темпоративів трактуємо як співвідношення двох чи кількох семантично споріднених або опозитивних часових прийменниково-відмінкових структур, які, передаючи однопланове значення часу, відрізняються певними семантичними відтінками. Термін 'однопланове значення часу' поширено на окремо взяті складники основних протиставлень темпоральної сфери: одночасність / різночасність, часова попередність / часова наступність, означена тривалість / неозначена тривалість тощо.

Внутрішньою називаємо такий тип семантико-синтаксичної кореляції прийменниково-відмінкових конструкцій, який постає на базі часових прийменників, що належать до того самого розряду за походженням. Отже, цей тип кореляції охоплює темпоративи, утворені за участю або тільки первинних, або лише вторинних прийменників, напр.: *до цього дня — по цей день; через хвилину — за хвилину — по хвилині; о цій порі — на цю пору — в цю пору — в цій порі — під цю пору; до початку зими — перед початком зими; за часів Кочубея — у часи Кочубея; під час огляду — у (в) ході огляду — у (в) процесі огляду; перед виборами — напередодні виборів — у (в) переддень виборів — незадовго до виборів — незадовго перед виборами; у кінці відпустки — на кінець відпустки — під кінець відпустки — при кінці відпустки — перед кінцем відпустки* й ін.

Окремий розряд між двома чітко розрізняваними групами, які вказують на часову попередність або часову наступність, становлять структури, що узагальнено відображають часову приблизність. Корелятиви трикомпонентної парадигми **ргер близько + Ngen — ргер біля + Ngen — ргер коло + Ngen** містять указівку на приблизний, орієнтовний час дії. Компонентами виокремлених синтаксем є похідні прийменники **близько, біля, коло**, у яких первинною й основною є просторова семантика [Словник українських прийменників 2007: 27, 28, 152]. Досліджувані прийменники вживаються і з часовим значенням. „Функціонуючи, головним чином, у принумеральній позиції, вони від'єднуються від субстантива і починають виконувати нетипову для них роль — роль квантативного модифікатора числівника, семантично тотожного до частки *приблизно*” [Куцова 1997: 80].

3. Іваненко слушно зауважує, що прийменники **близько, біля, коло** поєднуються звичайно з назвами умовних вимірів часу (*година, тиждень, місяць, рік*) і вказують на приблизний термін виконання дії [Іваненко 1969: 45]. 3-поміж трьох виокремлених вторинних часових прийменників, які узагальнено відображають семантику часової приблизності, домінує прийменник **близько** у складі темпоратива **ргер близько + Ngen**. Така першість утримується завдяки тому, що у прийменникові **близько** часове значення проступає прозоріше порівняно з прийменниками **біля, коло**, напр.: *Канадець приходив тепер пізніше, виходив десь близько півночі* (Рина Вільде, 27); *Уже близько третьої дня Скрипник озвався на мобільник Віталія* (А. Кокотюха, 86). Синтаксема **ргер близько + Ngen** не обмежена якими-небудь стильовими рамками. Нижчою функційною активністю відзначаються структури з прийменником **біля**: вони властиві мові художньої літератури, а подеколи трапляються в текстах публіцистичного стилю, напр.: *Біля восьмої години до мого столика підсідає Карачапов* (В. Винниченко, 52); *Вже було біля п'ятої години, музей замикався* (Д. Гуменна, 261); *Раїса Соломонівна приїхала біля першої дня, віддихуючись від вуличної спеки* (С. Жадан, 45). Як засвідчує обстежений матеріал, темпоративи з прийменником **коло** на позначення часової приблизності не властиві мові сучасних письменників. Вони зафіксовані лише спорадично в художній літературі XIX–XX століть, напр.: *Довженко вийшов з каюти десь коло третьої години ночі* (Ю. Мартич, 113); *Він прожив під сонцем коло ста літ* (О. Довженко, 15). 3-поміж 2020 проаналізованих нами темпоративів із вторинними часовими прийменниками виявлено лише три з прийменником **коло**. У прийменниках **біля** та **коло** виразніше актуалізується семантичний відтінок просторової близькості.

У творах сучасних письменників, зокрема постмодерністів, трапляються конструкції з прийменником **ближче до**, який функціює у сполученні з родовим відмінком субстантива (**прер ближче до + Ngen**) та передає, як і вичленувані вище синтаксеми, значення часової приблизності, напр.: *Ближче до вечора у вагончику-маркеті стало людно* (А. Кокотюха, 180); *Ближче до ночі взагалі не міг знайти собі місця* (Л. Дереш, 101); *Ближче до полудня знекровлена бідною Іветта Андріївна Вербицька повернулася з консилиуму...* (Люко Дашвар, 36). Прийменник **ближче до** утворений сполученням препозиціоналізованого прислівника **близько** у простій формі вищого ступеня порівняння з первинним прийменником **до**. У структурі темпоратива **прер ближче до + Ngen** він, порівняно з прийменниками **близько**, **біля**, **коло**, виразніше репрезентує семантику приблизного часу. Високу функційну активність синтаксеми **прер ближче до + Ngen** передусім у творах художньої літератури, а також у мові публіцистики забезпечує те, що похідний прийменник **ближче до** регулярно сполучається із субстантивами часової й нечасової семантики. З-поміж них — назви пір року (*зима, весна, літо, осінь*), місяців (*січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень*), днів тижня (*понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця, субота, неділя*), частин доби (*ранок, обід, полудень, вечір, ніч, світанок, північ*), державних і релігійних свят (*Новий рік, Івана Купала* тощо), назви трапез (*сніданок, обід, вечеря*), періодів і явищ за церковним, сільськогосподарським та академічним календарями (*піст, масляна, сівба, оранка, сесія*), періодів відпочинку (*відпустка, канікули, перерва, вихідні*), подій, пов'язаних із періодом розвитку людського суспільства (*повстання, революція, неп, війна, окупація, колективізація, перебудова, вибори*), заходів та форм суспільної організації часу (*зліт, збори, конференція, з'їзд, мітинг, нарада, урок, лекція, спектакль, концерт, репетиція*).

Прийменник **ближче до**, зафіксований у *Словникові українських прийменників* [Словник українських прийменників 2007: 28], за нашими спостереженнями, активно функціює в мові. Це послужило підставою для доповнення парадигми темпоративів **прер близько + Ngen** — **прер біля + Ngen** — **прер коло + Ngen** на позначення семантики приблизного часу конструкцією **прер ближче до + Ngen**. Беззаперечною домінантою аналізованої парадигми є синтаксема **прер близько + Ngen**, на другому місці темпоративи **прер біля + Ngen** та **прер ближче до + Ngen**, найнижчий ступінь функційної активності має структура **прер коло + Ngen**.

Значення проміжного відрізка часу передають темпоративи **прер на рубежі + Ngen** — **прер на зламі + Ngen** — **прер на стику (стиках) + Ngen** — **прер на межі + Ngen**. Їхніми компонентами є вторинні прийменникові одиниці **на рубежі**, **на зламі**, **на стику (стиках)**, **на межі**, перші три з яких потрактовано прийменниковими новотворами [Балабан 2007: 9]. Близьке значення репрезентують синтаксичні структури **прер на рубежі + Ngen** — **прер на зламі + Ngen**. Синтаксемі **прер на рубежі + Ngen** притаманний семантичний відтінок 'на межі, на кордоні з чимось', а конструкція **прер на зламі + Ngen** функціює зі значенням 'на перетині з чимось', напр.: *На рубежі ХІХ–ХХ століть Європа жила тривожним очікуванням змін* (Інтернет-джерело); *Словом, все адекватно, а оце раптом на зламі століть [я] відчув дискомфорт ...* (Л. Костенко, 5). У художньому стилі зафіксовано темпоратив **прер на переломі + Ngen**, семантично споріднений із попередніми конструкціями, а також okazіонально вживану синтаксему **прер на перевалі + Ngen**, напр.: *Батько помер вчасно, на переломі епох, коли з дерева життя посипались ті, кому він прислужував, перед ким блазнював, зміна епох батькові видалася кінцем світу* (В. Дрозд, 5); *Мов запізнілих подорожніх, Колись, на перевалі літ, Вогнем пречистим і тривожним Покличе нас забутий світ* (Т. Нікітін, 47). Прийменникові еквіваленти **на переломі**, **на перевалі** не зафіксовані в *Словникові українських прийменників*, не відстежені вони і з-поміж прийменникових новотворів у концепції Г. Балабан [Балабан 2007]. Вагомим аргументом для віднесення цих одиниць до розряду прийменникових еквівалентів-

неологізмів темпоральної семантики є регулярна сполучуваність їх із субстантивами часового значення. Темпоративи **рпер на переломі + Ngen – рпер на перевалі + Ngen** органічно доповнюють парадигму корелятивів, що репрезентують семантику проміжного часу — **рпер на рубежі + Ngen — рпер на зламі + Ngen**. Усі прийменникові еквіваленти аналізованої парадигми сполучаються з однаковими за семантичною належністю субстантивами (*epoca, століття, роки*).

Синтаксема **рпер на стику (стиках) + Ngen**, як і попередні, передає темпоральну семантику максимальної близькості, перетину часових вимірів, напр.: *Ми живемо на стику століть, знаходимося на перехідному етапі. У зв'язку з цим у суспільстві спостерігається невіра в майбутнє, зневірення в ідеалах...* (Інтернет-джерело). *Словник українських прийменників* фіксує **на межі** як еквівалент, що вживається у значенні прийменника з локативною семантикою [Словник українських прийменників 2007: 188], і водночас подає його в синонімічному ряду з прийменниковим еквівалентом **на рубежі**, який експлікує тільки темпоральне значення [Словник українських прийменників 2007: 196]. Досліджений матеріал засвідчує, що прийменникова одиниця **на межі** функціонує в мові у складі темпоральної конструкції **рпер на межі + Ngen**, напр.: *... Я ... народився на межі двох великих століть* (Б. Антоненко-Давидович, 5); *На межі лютого й березня поліські річки скресають, а у весняну повінь виходять з низьких положистих берегів, розливаються у рукави й протоки* (М. Малиновська, 253). Темпоратив **рпер на межі + Ngen** розширює парадигму корелятивів **рпер на рубежі + Ngen — рпер на зламі + Ngen — рпер на перевалі + Ngen — рпер на переломі + Ngen — рпер на стику (стиках) + Ngen**. Усі вони сполучаються з обмеженим колом іменників, репрезентують споріднену семантику й водночас актуалізують специфічні значеннєві відтінки, які увиразнюються завдяки іменниковому компонентові адвербіалізованої прийменниково-субстантивної форми (*рубіж, межа, лам, стик*).

Отже, похідні, або вторинні, прийменники у складі конструкцій із темпоральним значенням активно й послідовно вступають у корелятивні зв'язки. Семантику приблизного та проміжного часу репрезентують темпоративи чотирикомпонентних парадигм корелятивів. Близька або споріднена часова семантика може бути реалізована групою співвідносних форм, що становить передумови для виникнення синонімічних прийменниково-іменникових структур. Корелятивність як найістотніша ознака кореляції, що ґрунтується на взаємозалежності, взаємозумовленості, співвідносності, утворює базу для синонімічних зв'язків. З-поміж основних диференційних ознак, які дають підстави визнати розглянуті темпоративи з вторинними часовими прийменниками корелятивами, необхідно вирізнити такі: 1) специфічний семантичний відтінок; 2) стилістичне маркування; 3) сфера вживання.

Список використаної літератури

- Г. С. Балабан, *Динамічні процеси в прийменниковій системі сучасної української літературної мови*, автореф. ... канд. філол. наук, Київ 2007.
- О. І. Бондар, *Темпоральні відношення в сучасній українській літературній мові: Система засобів вираження*, Одеса: Астропринт, 1996.
- І. Р. Вихованець, *Нариси з функціонального синтаксису*, Київ: Наукова думка, 1992.
- М. В. Всеволодова, *Предлог: поле и категория (аспект функціонально-комунікативної граматики)*, [в:] „Лінгвістичні студії”, Донецьк: ДонНУ, 2003, вип. 11, ч. I, с. 33–38.
- М. В. Всеволодова, *Способы выражения временных отношений в современном русском языке*, Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1975.
- А. П. Загнітко, *Прийменники у структурі тексту: первинні і вторинні вияви*, [в:] „Лінгвістичні студії”, Донецьк: ДонНУ, 2007, вип. 15, с. 120–131.
- З. І. Іваненко, *Прийменникові конструкції часу в сучасній українській мові*, Чернівці 1969.
- Р. А. Куцова, *Відтворення темпоральності прийменниковими конструкціями сучасної української мови*, дис. ... канд. філол. наук, Харків 1997.
- Словник українських прийменників. Сучасна українська мова: [1705 прийменників]*, Донецьк: ТОВ ВКФ „БАО”, 2007.
- М. І. Степаненко, *Просторові поширювачі у структурі простого речення*, Полтава: АСМІ, 2004.

Е. В. Тарасова, *Время и темпоральность*, Харьков: Основа, 1992.
Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность, Ленинград: Наука, 1990.

Spysok vykorystanoi literatury [References]

- Н. С. Балабан, *Dynamichni protsesy v pryimennykovii systemi suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy* [Dynamic processes in the prepositional system of contemporary Ukrainian literary language: Thesis abstract in Philology], avtoref. ... kand. filol. nauk, Kyiv 2007.
- О. І. Bondar, *Temporalni vidnoshennia v suchasni ukrainskii literaturnii movi: Systema zasobiv vyrazhennia* [Temporal attitudes in contemporary Ukrainian literary language: expressions means system], Odesa: Astroprynt, 1996.
- І. R. Vykhovanets, *Narysy z funktsionalnoho syntaksysu* [Functional syntax essays], Kyiv: Naukova dumka, 1992.
- М. V. Vsevolodova, *Predlog: pole i kategoriya (aspekt funktsional'no-kommunikativnoj grammatiki)* [Preposition: field and category (functional and communicative grammar aspect)], [v:] „Lingvistichni studii”, Donetsk: DonNU, 2003, vip. 11, ch. I, s. 33–38.
- М. V. Vsevolodova, *Sposoby vyrazheniya vremennykh otnoshenij v sovremennom russkom yazyke* [Temporal relations expressing ways in modern Russian language], Moskva: Izd-vo Mosk. un-ta, 1975.
- А. Р. Zahnitko, *Pryimennyky u strukturi tekstu: pervynni i vtorynni vyiavy* [Prepositions in the text structure: primary and secondary display], [v:] „Linhvistychni studii”, Donetsk: DonNU, 2007, vyp. 15, s. 120–131.
- З. І. Ivanenko, *Pryimennykovi konstruksii chasu v suchasni ukrainskii movi* [Time preposition constructions in modern Ukrainian language], Chernivtsi 1969.
- Р. А. Kutsova, *Vidtvorennia temporalnosti pryimennykovymy konstruksiiamy suchasnoi ukrainskoi movy* [Temporality reproduction by prepositional constructions in modern Ukrainian language Thesis abstract in Philology], dys. ... kand. filol. nauk, Kharkiv 1997.
- Slovyk ukrainskykh pryimennykiv. Suchasna ukrainska mova: [1705 pryimennykiv]* [Dictionary of Ukrainian prepositions. Contemporary Ukrainian language: [1705 prepositions]], Donetsk: TOV VKF „BAO”, 2007.
- М. І. Stepanenko, *Prostorovi poshyriuvachi u strukturi prostoho rechennia* [Spatial distributors in the simple sentence structure], Poltava: ASMI, 2004.
- Е. В. Тарасова, *Vremya i temporal'nost'* [Time and temporality], KHarkov: Osнова, 1992.
Теория функциональной грамматики: Temporal'nost'. Modal'nost' [Functional grammar theory: Temporality. Modality], Ленинград: Наука, 1990.